

Szikszai Lajos – A halhatatlan szilágyi alispán

Szilágy vármegyének egyik legnagyobb alakja: történettudós alispán, országgyűlési képviselő, a szabadságharc honvédszázadosa. Szilágysámsonban született 1825. november 25-én magyar köznemesi családban. Szülei: Szikszai Imre és Petkes Imre Anna, akik vallásosságot, egyszerűséget, a szép, nemes és jó iránt való érdeklődést tanítottak meg fiuknak.

Iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte, a harmadik gimnáziumi osztálytól Zilahon folytatta, ahol 1840-ben avatták diákká. 1844-ben iratkozott be Kolozsváron a jogi egyetemre. 1846-ban Nagyszebenben németül tanult tovább. Tanulmányait 1848-ban fejezte be.

Tanulmányai végeztével alig léphetett a békés munka útjára, - írja életrajzírója, Petri Mór, mivel „a magyar haza érdeke a lángoló szívű, bátor ifjút fegyverbe szólította”.

1848. május 28-án Nagyváradon a 3. honvédszászlóaljba közlegényül állott be, ahol később érdemeiért honvédszázadosi rangot kapott. Részt vett a Szenttamásnál 1848 július 14-én, a Szolnoknál 1849 március 5-én, a Tápióbicskénél 1849 április 4-en vívott csatákban. Hegyesi Márton hiteles adatok alapján állítja, hogy az, aki a kilencedik zászlóalj zászlaját kezébe ragadta s a harmadik zászlóaljat átvezette a Tápio hídján, nem Földváry Károly volt (akit a legendák hőseként, golyó-nem-fogtaként ismertek), hanem Szikszai Lajos. Ebben a tápió-bicskei csatában tanúsított hősiességével jutott a katonai érdemjelhez, a századosi ranghoz, melyet a komáromi várban sajátkezűleg tűzött mellére Görgei Artur tábornok 1848 április 23-án.

Ott volt április 6-án az isaszegi, 10-én a váci, 19-én a nagysarlói csatákban, május 2-án Buda ostrománál, június 20-án Szereden, július 2-án Komárom előtt Ó-Szőny visszavételénél. Itt volt utolsó fényes hadi tette annak a zászlóaljnak, amelynek hősiességét Kossuth Lajos is szépen jutalmazta. Amikor az isaszegi csata után a tábor Gödöllőn át Vác fele vonulva Kossuth, Görgei és az összes tábornok előtt elléptetett. így szólt Kossuth a harmadik zászlóalj közeledtére: «Urak, a harmadik zászlóalj közeledik, le a kalappal!», amire Kossuth és az ott lévő emberek levett kalappal szemlélték a hősök elvonulását.

A világosi fegyverletétel után Szikszai Lajost büntetésből az Olmützben állomásozó 54. császári morva seregbe sorozták be kényszermunkára. Kiszabadulva, szülőfalujába vonult, hazatért szüleihez és feleségül vette Kaáli Nagy Ágnes.

Politikai pályafutása 1861-ben kezdődött, amikor a diósadi járás alszolgabírójává választották. A politikai viszonyok megváltozásával otthagya munkahelyét, 1862-ben ügyvédi oklevelet szerzett, Zilahon irodát nyitott és az egyik legkeresettebb ügyvéd lett. A Wesselényi-család őt bízta meg az ál-Wesselényi (Balla) ellen folytatott perével, aminek sikere országos hírnevet hozott neki.

1875-ben a zilahi választókerület Szilágy vármegye országgyűlési képviselőjévé választotta. 1881-ig képviselte ezt a kerületet, de utána visszavonult a politikai élettől irodájának aktái, ügyei közé. Még nagyobb népszerűséget szerzett azzal, hogy megnyerte Zilah városát meggyőző, tudományos érvelésével vármegyei székhelynek. (máskülönben Szilágysomlyó lett volna a megyeszékhely).

Szilágy vármegye nagyon lelkesedett érte és 1883 december 18-án közfelkiáltással alispánná választotta. 1884 január elsején foglalta el állását.

Mindenhol megtaláljuk tervező szellemének, alkotó erejének nyomait. Nagyon érdekelte a közélet. Azt a haladást, fejlődést, ami Zilah életében bekövetkezett, jórészt neki köszönhetjük. A vármegyében az első vasútnak, a szilágyságinak, azután a zilah-dési összeköttetésnek létesítése, a vármegyei székház ujjaépítése, a törvényszéki palota (ma a városi polgármesteri hivatal) fölépítése, 1893-ban vármegyénknek kulturális előhaladásában a három százalékos törvényhatósági pótdó megszavaztatása, azután a vármegyei közkórház emelése, egyszóval minden Szikszai Lajosnak köszönhető.

Különböző egyletek elnöki tisztségét töltötte be. Ezek közül a szilágyvármegyei Wesselenyi-Egyesület, a szilágyvármegyei Gazdasági-Egyesület, a Múzeumi Egyesület és a Dalkör érdekében sokat tett, de ott találjuk minden közművelődési, jótékonyági, egyházi és iskolai mozgalomnál. Ő bízta meg Petri Mórt Szilágy vármegye monográfiájának elkészítésével.

A vármegye gazdasági fejlődéséhez a téglagyár felépítésével, az első vármegyei vasút létesítésével és a vásárcsarnok építésével járult nagyban hozzá. De nem csak a politikai, gazdasági élet fellendítését tartotta szem előtt, hanem a zilahiak szórakoztatását is: megnyitja a Népkertet, színháztermet és kaszinót épített.

Az oktatás fejlesztéséért pedig óvodákat épített és anyanyelvi iskolákat indít a szórványban élő gyermekeknek. A kezdetben még 100 ágyas vármegyei kórházat, ami működését 1893-ban kezdte meg, de mi csak „regi” kórházként emlegetjük, ő építette.

1889-ben királyi tanácsosi címmel ruházták fel.

Őt nevezik a Wesselényi-szobor „dajkájának”, mivel ő kereste meg a szobrász Fadrusz Jánost és tárgyalt vele a szobor elkészítéséről, és a pénzt is előteremtette hozzá.

Az ő létesítménye a milleniumi emlékmű (Turul vagy a Pogány-oltár néven ismert), ami a honfoglalásnak állít emléket.

Az „oltárkő alján dárdákon nyugvó lókoponyák, a hadistennek hozott áldozat maradványai, ősi szokásként s a hála fokozásául megaranyozva. A homlokzat reliefje a magyar sereg megérkezését mutatja be azzal a jelenettel, midőn Tuhutum lováról leszólván, a honfoglalás jeléül lándzsáját a földbe leszúrja. A két oldal reliefjei a régi kor szobrászati ízlésével a magyarokat mint harcosokat s nomád népet mutatják be míg a hátsó oldalon egyszerű magyar díszítés” - írja Petri Mór. Sajnos a mai Zilahon nem lehet látni, ugyanis 1968 egyik nyári éjszakáján eltűnt.

Szikszai Lajos, mint író és tudós is ismert volt. Egyénisége, sokoldalú műveltsége rányomta bélyegét a megye, különösen Zilah szellemi életére. Szenvedélyesen gyűjtötte a régészeti tárgyakat, régi dokumentumokat és könyveket, Oklevelekből, régészeti tárgyakból, érmékből, pénzekből egy egész hatalmas gyűjteményt hagyott hátra, ami halála után a Wesselenyi Kollegiumba került. Kevesen tudják, hogy még életében 602 kötetet adományozott a Kollégium könyvtárának.

Megírta Wesselényi Miklós életrajzát, amit a Wesselényi szobor avatásakor olvasott fel. Jutott idejéből még arra is, hogy a helyi lapban, a Szilágyságban apró közleményeket, cikkeket, családtörténeti írásokat jelentessen meg.

1897 aug. 31-én halt meg. A zilahi ternetőben nyugszik, abban a földben, amelyért utolsó verejtéke is hullott.

Dr. Berger Janos emelte szobrát a vármegyei közkórház kertjében, amit 1904 nov. 6-án lepleztek le.